

ARTUR GOROVEI CA MENTOR AL LUI LECA MORARIU

Liviu PAPUC*

În contextul grilei de valori a verticalului profesor Leca Morariu (1888-1963), acela care nu s-a sfiit să-și dezavueze maestrul atunci când aceștia făceau câte un pas greșit (vezi cazurile Nicolae Iorga și Sextil Pușcariu), figura lui Artur Gorovei este mereu una situată la mare înălțime, apreciată și chiar adulată. Legătura personală, trainică și aceasta, s-a stabilit de-abia după ce marele folclorist ocupase unul dintre „fotoliile de orchestră” în concertul de valori al profesorului cernăuțean.

Folclorul a fost o constantă care și-a pus amprenta încă din primii ani de viață pe sufletul și spiritul lui Leca Morariu. Mărturiile directe aflate în cărticica *Ce-a fost odată: din trecutul Bucovinei*¹, capitolul *O rară meserie care s'a stins: Clopotăria din Pătrăuți pe Suceava*, care ni-l înfățișează clar pe copilul de preot împărtășind din plin viața țăranilor, și cele din prefața la broșura de *Cimilituri*², unde ni se spune că „unele dintre ele vin din timpuri, pentru subsemnatul, foarte depărtate; chiar și din 1898!”³, n-au de ce să nu fie crezute.

Formarea interesului tânărului Morariu pentru acest domeniu a avut la bază trei factori favorizanți, de care nu se poate să nu ținem seamă: „Leagănul cel atât de sănătos-moldovenesc al neuitatului Pătrăuți pe Suceava”³, în care bătrânii sfătoși delectau urechile copiilor cu comoara folclorului local, mediul familial, care încuraja exercițiul

* Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași – România.

¹ Cernăuți, 1922, 109 p.; ediția a II-a, București, 1926, 97 p.

² Leca Morariu, *Cimilituri*, Suceava, 1930 (Biblioteca „Făt-Frumos”, nr. 1), p. 3-4.

³ *Ibidem*.

culegerii producțiilor populare, și tradiția care se instaurase deja în Bucovina în această direcție. Pentru că, așa după cum sintetiza Grigore Bostan, „colaborarea lui A. Russo și a lui V. Alecsandri la periodicele bucovinene [...] a lăsat urme vizibile în scrisul bucovinean. Lor li se datorează, în mare parte, dezvoltarea curentului poporan în operele lui Iraclie Porumbescu, Dimitrie Petrino, Vasile Bumbac, Constantin Berariu și ale altor scriitori, precum și începutul viguroasei școli folcloristice, reprezentate de I. G. Sbiera, S. Fl. Marian, E. N. Voronca, Leca Morariu, Alexandru Voevidca ș.a.”⁴ În ceea ce privește al doilea factor, e bine să notăm că s-au ocupat de culegerea folclorului frații săi Victor⁵ și Aurel⁶, sora Victoria⁷, precum și colegul de școală și cumnatul I. E. Torouțiu (1888-1953)⁸, căsătorit cu sora cea mai mică, Elvira.

Deși nu descoperim vreo colaborare de-a lui Leca Morariu la revista „Șezătoarea”, faimoasă în epocă, dar și după aceea, constatăm că prețuirea de care s-a bucurat redactorul acesteia a fost constantă. Artur Gorovei făcea parte, în viziunea profesorului cernăuțean din triada „clasică” a folcloriștilor noștri, alături de Simion Florea Marian și Tudor Pamfile, trifoliu des pomenit, în diverse ocazii, pe parcursul întregii vieți.

Legătura personală se stabilește nu mult după încheierea primului război mondial, atunci când Leca Morariu face o nobilă încercare de regrupare a forțelor folcloristice din Moldova sau de relansare a preocupărilor în domeniu prin reorganizarea unui congres. Prima menționare a acestei idei de durată apare într-o scrisoare din 6 septembrie 1925 adresată viitoarei sale soții, Octavia Lupu: „Chiar adineauri l-am petrecut la hotel pe dl Gorovei. A stat vreo două ceasuri

⁴ Grigore Bostan, „O zonă cu străvechi tradiții populare”, prefață la volumul *Folclor din țara fagilor* [sic!], Chișinău, Editura Hyperion, 1993, p. 11.

⁵ Victor Morariu, *Cântec. Fa Mariță*, în „Ion Creangă”, tom IV, nr. 7, Bârlad, 1911, p. 215-216 (cu note).

⁶ A. M. Vornicel, *Aur și aur*, în „Făt-Frumos”, tom I, nr. 2, mart.-apr. 1926, p. 57-58 (poveste).

⁷ Victoria Morariu, *A fost odată... Povești bucovinene*, Suceava, 1933, 30 p. (Biblioteca „Făt-Frumos” nr. 3); după ce, sub semnătura V. Morariu, a publicat *Povestea feciorului făr' de noroc*, în „Neamul românesc literar”, II, nr. 50, 12 dec. 1910, p. 798-800.

⁸ I. E. Torouțiu, *A fost odată... Povești și cântece populare*, Cluj, 1911, 163 p.; după ce a publicat anterior *Țara guralivilor. Poveste*, în „Neamul românesc literar”, III, nr. 37, 25 sept. 1911, p. 584-589.

în neînsemnata bujduță a subsemnatului. Ce om minunat! Cum te înviorează la muncă înzecită contactul cu așa un idealist de rassă! Și-avem să-i turnăm un congres folcloric de să-i meargă vestea. Dlui propunea data și locul: finea lui octombrie la Râmnicu-Vâlcea (patria lui Anton Pann, unul dintre cei dintâi culegători de material folcloric); eu (moldovan încarnat) am zis: patria folclorului român e Moldova (începând de la Alecu Rusu și V. Alecsandri până la cei mai harnici culegători de folclor S. Fl. Marian, T. Pamfile și A. Gorovei și până la cele două reviste de folclor ce le are astăzi Moldova: „Șezătoarea” și „T. Pamfile”); deci congres la ... Chișinău (pe care și așa încă n-am apucat a-l vedea), dar nu pripit și nu în octombrie, ci poate ceva mai târziu. A rămas ca tot Leca să schițeze programul congresului”⁹.

Continuitatea interesului pentru acest subiect o confirmă Artur Gorovei într-o scrisoare din 20 decembrie 1929 adresată lui G. T. Kirileanu: „Astăzi a fost la mine Leca Morariu; stăruie să facem o societate a folcloriștilor moldoveni – el vorbea de un *congres*. Congres! Asta presupune convocarea membrilor unor asociații organizate. I-am făgăduit să mă duc la Suceava, unde va fi el până după Bobotează, ca să vorbim. Poate nu ar fi rău să încercăm o asemenea organizare; el insistă, pentru că Basarabia este un teren virgin pentru folclor. Hai să încercăm! Te rog spune-mi pe cine am mai putea invita dintre *moldovenii* pe care-i cunoști: Gheorgheasa etc., etc., dându-mi adresele lor. Convocarea ar fi s-o facem prin mai; Leca vorbește de Chișinău”¹⁰.

O altă inițiativă – pretext de contact permanent între spirite afine – o găsim semnalată în același jurnal inedit de la Suceava:

„Mult Stimate Doamne Kirileanu,

La Cernăuți ne-am *bucurat* de vizita (16-17 dec.) meșterului Al. Vasiliu. A uimit și-a entuziasmat și-a înduioșat întreaga *academie* (= șezătoare) a Armoniei – cu fluierul și cu fluierașul său.

Și acu, iată de ce mai e vorba! A. Gorovei scrie: «Cu ultimul număr din vol. XXV, *Șezătoarea* și-a suspendat apariția. Mi-ar fi prea dureros să spun cuvântul că a *murit*... Dacă împrejurările vor îngădui, mi-i drag să sperăm că vom reîncepe să toarcem firul... sau se vor găsi alți oameni care să continue ceea ce am început noi...»

⁹ Extras din jurnalul încă inedit, aflat în posesia Doamnei farmacistă Maria Olar de la Suceava, președinta Fundației Culturale „Leca Morariu”, căreia îi mulțumim și pe această cale pentru grațitudine!

¹⁰ *Din cronică unui veac. Documente inedite: 1850-1950*. Ediție îngrijită, note, indice de I. Arhip și D. Vacariu, Iași, Editura Junimea, 1977, p. 245.

Întrebarea e: putem noi, iștia de la *vatra* folclorului românesc, noi cei din Moldova lui S. Fl. Marian, T. Pamfile și A. Gorovei, admite una ca asta? Ne putem noi încărca cu păcatul unei așa indiferențe? Și chiar în zilele acestea, când Academia Română – biata de ea (ramolisită de un I. Bianu și încălecată de șiretenia arivistului Sextil Pușcariu) – crede că și *Arhiva de folclor* tot în Clujul și în Ardealul tuturor dărușagurilor și subvențiilor și a „fondurilor” trebuia s-o fixeze!... (De ce n-ar fi putut ființa această *Arhivă de folclor* d[e] p[ildă] în atât de neglijatul Iași???)

Vă întreb deci: Moldova care ne-a dat marea noastră trinitate folclorică Marian-Pamfile-Gorovei, Moldova care, din generoasă inițiativă particulară (deci fără de sinecurismul oficial), ne-a dăruit cea mai pilduitoare incintă de îndrumare folclorică (cele 25 volume de *Șezătoare*), în sfârșit, Moldova lui Creangă – renunță ea până și la acest patrimoniu al ei?

Aștept răspunsul DVoastre!

Gata de muncă și de jertfe, L. M.

Suceava, Ajunul Crăciunului 1932

N. B. – Lucrul mi-l închipuiesc cam așa: DVoastră, părinte al *Șezătorii* redivive, și dl Gorovei rămâneți directorii revistei, noi iștilalți (I. Simionescu, T. Crudu, Al. Vasiliu, L. M. etc.) vă ajutăm cu colaborarea și, mai ales, *cu abonamentele*”.

Din cam aceeași perioadă, o ultimă epistolă semnificativă (fragmente, de fapt), aflată tot în jurnalul pomenit mai sus, deschide calea către luarea de atitudine publică, prin intermediul tiparului, a lui Leca Morariu față de cel pe care îl considera mentor:

„8.XII.1932 – Răspuns lui I. Simionescu:

Mult Stimat Domnule Profesor,

Înțeleg telepatie între doi inși care s-au cunoscut; dar între I. Simionescu și Leca Morariu, care acesta o singură dată v-a călcat pragul (la Iași; eram cu nevastă-mea și veneam de la bujdeuca din Țicău) și nu v-a găsit acasă, – mare minune! În adevăr, subsemnatul nu numai că pregătesc un nr. *Făt-Frumos* – A. Gorovei, la care colaborează chiar și bădia Mihai Sadoveanu și la care (acuma îmi dau seama!) *nu poate lipsi nici contribuția lui I. Simionescu*, dar luasem și inițiativa *doftorizării* lui A. Gorovei. Am și fost vorbit cu decanul nostru, iar scrisoarea DVoastre, pe care am cetit-o abia ieri, când am sosit de la

București (unde iarăși era să vă calc!), m-a aflat tocmai în toiul redactării raportului meu către Consiliul Facultății noastre! Quod bonum, faustam fortunatumque sit! [...]

Deci, încă o dată, Vă rog dați-mi și DVoastră ceva pentru *Fătul* închinat lui Dr A. Gorovei și trăiască și răzvrățiții de la București, chiar dacă aceștia s-ar reduce tot numai la moldovanul I. Simionescu!

Al DVoastre, L. M.

P. S. Articolul d[espre] Gorovei rog a-l da direct la cumnatu-meu, dlui I. E. Torouțiu, directorul și proprietarul tipografiei *Bucovina* (str. Gr. Alexandrescu 4), unde se tipărește *Fătul*¹¹.

Cele preconizate de Leca Morariu s-au și împlinit: un întreg număr din revista „Făt-Frumos” i-a fost dedicat lui Artur Gorovei, „la 50 de ani de viață literară”, cu semnături cunoscute în epocă (în afară de cei pomeniți în scrisoare – Tiberiu Crudu, N. N. Răutu, Virgil Tempeanu, Zaharie Macovei alias E. Ar. Zaharia) și cu contribuția *Simion Fl. Marian* a sărbătoritului. Patronul revistei semnează articolul *Lui Artur Gorovei* (vezi *Anexe*). Inițiativa *doftorizării* a fost încununată de succes, o informație succintă apărând și în revista „Făt-Frumos” (vezi *Anexe*).

Urmare a alegerii ca membru de onoare al Academiei Române, la 25 mai 1940, mai apare o luare de poziție publică a lui Leca Morariu de firitisire a cărturarului și a omului Artur Gorovei (vezi *Anexe*), rămânând ca legăturile de suflet să nu ia sfârșit decât odată cu trecerea din viață a octogenarului de la Fălticeni, mărturie acestora rămânând teancurile de scrisori, dintre care unele au fost deja publicate¹¹.

Anexe

Lui Artur Gorovei

Moldova, vatră a folclorului românesc, Moldova triadei folcloristice Simeon Florea Marian, Tudor Pamfile și Artur Gorovei, Moldova celor 25 volume de *Șezătoare* a lui A. Gorovei, și chiar și

¹¹ *Scrisori către Leca Morariu*, vol. I. Ediție îngrijită de Eugen Dimitriu. Prefață și note de Emil Satco. Redactor: Alis Niculică, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2006, p. 222-249.

Moldova lui Creangă, se închină muncii cărturărești de-un semisecol a lui A. Gorovei, omului deci care și-a închis viața în răvășirea celui mai autentic etos românesc. Închinare care se aduce nu – ca la alții... – unui deținător de mărire socială, și închinare care vine nu – ca la alții... – de la acoliții cădelnițării ciracești. Spontană, slobodă, *sinceră* – s-a înființat această recunoștință, strop din marea-recunoștință care de-a pururi va purta în vederea vremii fapta și faima lui Artur Gorovei. Recunoștința care se dă din senina și desăvârșita dăruire a sincerității, e și dânsa o Răsplată...

Dar față de Artur Gorovei, față de învățătura lui, ne-ar mai rămânea și împlinirea altei răsplătiri. În „*Șezătoarea*”. *Povestea unei reviste de folclor*, 1932, părintele *Șezătorii* mărturisește: „Cu ultimul număr din vol. XXV, *Șezătoarea* și-a suspendat apariția. Mi-ar fi prea dureros să spun cuvântul că *a murit*... Dacă împrejurările vor îngădui, ni-i drag să sperăm că vom reîncepe să toarcem firul care s-a destrămat cu încetul și s-a rupt, sau se vor găsi alți oameni care să continue ceea ce am început noi”. – „Fir” îi zice generoasa modestie a lui A. Gorovei monumentalei opere de 25 volume ale *Șezătorii*!... Ei bine, a-l înnădi și a-l toarce înainte acest „fir” – iată una din cele mai vrednice răsplătiri pe care i-o dorim și i-o urăm maestrului dintre maiștrii folclorului român Artur Gorovei!

[„Făt-Frumos”, an. VII, nr. 5-6, sept.-dec. 1932, p. 241-242]

Doctor Artur Gorovei!

Consiliul Facultății de Litere și Filozofie de la Universitatea din Cernăuți, întrunit în ședința din 21 ian. a.c., a hotărât, cu unanimitate de voturi, ca d-lui Artur Gorovei, decanul folcloriștilor români de astăzi, să i se confere suprema recunoștință: *doctoratul honoris causa*. În sfârșit, un gest care nu reeditează mereu aceeași slugărnice a noastră față de „somitățile” *străinătății*, ba mai mult, un gest care chiar și-n cuprinsul României deține o distinsă semnificație. *Așa* doctor onorific – da! Oricând: da!

[„Făt-Frumos”, an. VIII, nr. 1, ian.-faur 1933, p. 31]

Artur Gorovei

După ce, în chip aproape normal, *iper-activul* Artur Gorovei (și „provincial”, și apolitic) nu prea avea șansa de-a se vedea membru „*activ*” al Academiei Române, ci doar numai „*correspondent*” (1915) – e totuși bine de prestigiul aceleiași Academii că, recent (1940), i-a fost aminte să și-l înșiruie pe Gorovei în rândurile membrilor săi onorifici. Bine de bunul-nume al Academiei și, poate, și-un dram de tresărire pentru ilustrul izolat din patriarhalul Fălticeni. Deși, cine, ca A. Gorovei, s-a deprins cu discretul parfum al noptaticei *mathiole* din tănuitele grădini folticenene (e vorba de-o confesiune a lui), greu să se ahtieze de mai ieftina miroznă a celor înzorzonate cădelnițări... Gorovei s-a mai învrednicit doară și de altă înaltă distincție, fără să-și piarză cumpătul: *Doctoratul honoris causa*, conferit lui, în ian. 1933, de Facultatea de Filosofie și Litere a Universității Cernăuțene (și-i alt merit al lui Gorovei de-a fi desființat o superstiție gata-gata să prindă rădăcină: că doctoratul onorific ar fi rezervat numai somităților externe).

În Artur Gorovei deci slăvim și înalt-pilduitoarea și mai răruța Omenie, care, din cotlonul ei de cuviincioasă euforie periferică, dar din casa lui N. Gane, – astăzi adevărată Academie-Gorovei, din meleagurile învrejuite-n aducerea aminte a lui Creangă și Sadoveanu, din fieful acelei generozități a lui Vasile Ciurea, care ne-a dăruit minunea de muzeu-viu zisă *Muzeul Fălticenilor*, ne-a putut ctitori (în 25 volume) cea mai mare revistă de folclor: „Șezătoarea” (1892-1929) și trainice opere fundamentale ca: *Cimiliturile Românilor*, 1898, *Monografia orașului Botoșani*, 1926, *Descântecele Românilor*, 1931, *Ouăle de Paști*, 1937, *Fălticeni*, 1938...

Norocoasă în cam târzielnica ei revizuire, Academia Română trebuie deci chiritisită.

[„Făt-Frumos”, an. XVI, nr. 1, ian.-feb. 1941, p. 70-71].

Abstract

The paper aims at pointing out, on the basis of unpublished documents and of published but rather difficultly accessible press articles, the connection based on mutual esteem between the venerable Artur Gorovei (1864-1951) and his younger confrere and rival Leca Morariu (1888-1963), professor at the University of Cernăuți.